

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuißimiè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1634

De Oratione Dominica, & alijs vsque ad factam Communionem. X.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40262

manus pedem Calicis, *Carim. Episc. lib. 1. cap. 9.* & habet mysterium, de quo infra in *expositione mystica Missa.*
 n *Cum incipit, Pater noster.*] Facta genuflexione, Diaconus vadit post

Celebrantem, quod docetur etiam *Durando loc. citato.* Regula verò est, quòd Diaconus (non alijs) cum Celebrante genuflectente genuflectat, si solus eidem assistit.

De Oratione Dominica, & alijs vsque ad factam Communionem. X.

Celebrans, cooperto Calice, adoratoq; Sacramento, erigit se, & manibus extensis hinc inde super Altare intra Corporale positus, dicit intelligibili voce, *o Per omnia secula seculorum.* & cum dicit, *o Remus*, iungit manus, caput Sacramento inclinans. Cum incipit *o Pater noster*, extendit manus, & stans oculis ad Sacramentum intentis, profequitur vsque ad finem. Responso à ministro, *o Sed libera nos à malo,* & à Celebrante submissa voce, *Amen*, manu dextra, pollice & indice non disjunctis, Patenam aliquantulum purificatorio extergens, eam accipit inter indicem & medium digitos, quam tenens super Altare erectam, sinistra super Corporale posita, dicit secretò, *o Libera nos quæsumus,* &c.

o Per omnia secula seculorum.] Cur manibus extensis super Altare, & voce intelligibili, iidem videndi sunt qui supra in simili casu initio Præfationis, & præsertim *Innoc. III. lib. 5. cap. 12.* ut populus nimirum ratificet, quæ secretò peracta sunt, cum verbo *Amen.* Idem habetur in *Liturgia S. Petri.*

o Remus.] Sicut ad *o Remus* caput inclinat, ita erigit illud statim ad *o Remus* salutariibus, &c. quod dicit manibus iunctis, quas deinde extendit ad *o Pater noster.* Præfatio, *o Remus* salutariibus, &c. vetustior est quam plerique arbitrantur, *Ordo Roman. Alcuin. meminit & Amal. lib. 3. cap. 20.* Tribuitur sancto Gregorio à *Radul. Propos. 23.* sed videtur esse *S. Cypriani Tract. de Oratione Dominica, apud Duran. lib. 2. cap. 47.* & additur tamquam præludium Orationis Domini, quia sola à Deo fuit formata, *Odo Camerac.*

o Pater noster.] Oratio Dominica ab Apostolis ipsis usurpata fuit in Missa, secundum omnes, nec Missa, ut dictum est supra *ex Gregorio lib. 7. Epist. 63.* constabat alijs partibus quam Consecratione & Oratione Dominica. *Hier. lib. 3. aduers. Pelag.* scribit, Christum Dominum docuisse Apostolos, ut quotidie in Corporis eius Sacrificio credentes audeant loqui, *Pater noster,* &c.

Cum ergo à *Rupert. lib. 2. cap. 15.* dicitur auctor *S. Gregorius*, intelligi, vel eum restituisse Missæ, vel determinasse tempus ante Sacramenti assumptionem; nam *S. Ambrosius* eam recitari post Canonem testatur *lib. 5. de Sacrament. cap. 4.* & *August. de se factetur idem Sermone in Vigilia Pascha:* fortè *S. Gregorius* hoc idem sancit, vel statuit, quòd à solo dicretur Sacerdote, non à populo, ut *Gracius*

mos erat, & indicatur in *Liturgia sancti Petri Greca*. Vide eundem *Gregor. lib. 7. Epist. 63.*

Alta voce dicitur, ex *Liturgia sancti Petri citata*; tum quia communis Oratio est, ut ex *Cypriano Sermone 6.* notat *Amalar. cap. 9.* tum quia hac ratione populus eam discere potest, ex *Augustino Epistola 42. inter 50.* tum quia sumpta est de Evangelio, *Durandus lib. 1. cap. 47.* & dum Sacerdotes eam dicit, extendit manus, *idem ibid.*

An verò sit extra Canonem? concedit *Alcuin. cum Amalar. locis citatis*, & aperte id sentit *S. Gregor. Epist. 63.* dum post Canonem vult eam recitari: sed & in Parasceue dicitur, quòdo Canon omittitur; ergo non est de Canone. Oppositum docet *Innoc. III. lib. 5. cap. 17.* qui vult eandem esse finem Canonis. *Bellarmin. lib. 2. cap. 26.* & *Azor. lib. 10. cap. 37. quæst. 9.* sentiunt cum *Alcuino.*

1 *Sed libera nos à malo.* Clerum respondere hoc solitum esse, testatur *Durand. cap. 49.* & Sacerdotem item secretò subdere, *Amen.* Dicitur autem secretò, ad significandum, quòd nos latet, an exaudiamur in Oratione Dominica data nobis à Christo; & Deus hoc vult latere, ne torpeamus, *Rub. lib. 2. cap. 69.* Malè quidam dicunt etiam secretò, *Sed libera*, &c. quòd à ministro tantùm dici debet: & eam mysticam rationè affert hoc loco *Angelus Contus de Mysterys Missæ p. 5. cap. 1.* quòd nimirum tacet hæc verba Sacerdos, in quibus petimus liberari à malo culpæ præsentis; sicut in

præcedentibus postulamus à præteritis & à futuris liberari: ne videatur, inquit, Sacerdos tunc tēporis esse reus peccati mortalis. Eadem verò dicit populus conuenientiùs; cui deinde Sacerdos benè precatur, dum secretò subdit, *Amen.* Sed idem Sacerdos statim sibi quoque optat, & petit liberari à præteritis, præsentibus & futuris ea prece, *Libera nos*, &c. Dicit ille: Secretò cōuenit, non publicè, hoc petere Sacerdotem. Valeat, mystica est ratio.

[*Libera nos quæsumus.*] Habet *Ordo Romanus.* Volunt aliqui additum esse à sancto Gregorio cum præfatione prædicta. innuit *Radulph. loco citat.* expressè docet *Gemma lib. 1. cap. 90.*

Quæritur autem: Cur hoc loco solus Andreas cum Petro & Paulo nominatur? at quis nesciat, sanctum Gregorium erga hunc Apostolum propensioris fuisse, cuius nomine ædificauit monasterium ad Cluuium Scauri? frater Petri est priùs vocatus, in Cruce cum Petro & Christo obiit. Habetur hæc Oratio in *Liturgia S. Petri*; sed nomina Petri & Pauli fuere addita post mortē eorundem. nomen Andree nō est cum ijs, & licet habeatur in Ambrosiano ritu, quia tamen ibidem est etiam Ambrosij nomen, à recētoribus vtrumque additum fuisse patet. In Missali M. S. de Vrbe antiquissimo, tribus Apostolis, Petro, Paulo, Andree, quartum legi additum Bartholomæum. Est textus verè singularis, sed monasticus, non Romanus. quòd tamen adnotare volui in gratiam S. Apostoli mei.

- 2 *Antequam Celebrans dicat, Da propitius pacem, elevant manu dextra Patenam de Altari, & seipsum cum ea signat à fronte ad pectus, dicens, da propitius pacem in diebus nostris. Cum signat se, manum sinistram ponit infra pectus, deinde Patenam ipsam osculatur, & profe-*

prosequens, ut ope misericordiae tuae, &c. submittit Patenam Hostiae, quam indice sinistro accommodat super Patenam, discooperit Calicem, & genuflexus Sacramentum adorat: tum se erigens, accipit Hostiam inter pollicem & indicem dextrae manus, & cum illis, ac pollice & indice sinistrae manus eam super Calicem tenens, ^x reuenter frangit per medium, dicens, Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum, & mediam partem, quam inter pollicem & indicem dextrae manus tenet, ponit super Patenam; de alia media, quam sinistra manu tenet, ^y frangit cum pollice & indice dextrae manus particulam, prosequens, Qui tecum uiuit, & regnat: & eam inter ipsos dextrae manus pollicem & indicem retinens, partem maiorem, quam sinistra tenet, adiungit mediae super Patenam positae, interim dicens, In unitate Spiritus sancti Deus: & particulam Hostiae, quam in dextra manu retinuit, tenens super Calicem, quem sinistra per nodum infra cuppam retinet, intelligibili uoce dicit, Per omnia saecula saeculorum. R. Amen. & cum ipsa particula signans ^z ter à labio ad labium Calicis, dicit, ^a Pax Domini sit semper uobisum. Responso per ministrum, Et cum spiritu tuo particulam, quam dextra manu tenet, immittit in Calicem, dicens secreto, ^b Haec commixtio & consecratio Corporis, &c. deinde pollices & indices super Calicem aliquantulum tergit & iungit, Calicem palla cooperit, & genuflexus Sacramentum adorat, surgit, & stans iunctis manibus ante pectus, capite inclinato versus Sacramentum, dicit intelligibili uoce, ^c Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, & dextra percutiens sibi pectus, sinistra super Corporale posita, dicit, miserere nobis; & deinde non iungit manus, sed iterum percutit sibi pectus, cum dicit secundo, miserere nobis, quod & tertio facit, cum dicit, dona nobis pacem.

^t Seipsum cum ea signat.] Signabant faciem tantum cum Patena ligno Crucis, ait Innocentius III. lib. 6. cap. 1. alij signabant se, ait Durand. cap. 50. & hic ritus est congruentior à fronte ad pectus, signoque Crucis integro, ut declarauit sacra Rituum Congregatio die 13. Martij 1627.

^u Patenam ipsam osculatur.] Ita Ordo Romanus. ad ea tamen uerba, Da propitius pacem, quasi per osculum

huiusmodi pax à Deo petatur, ut et uerbis patet.

^x Reuenter frangit.] Habet Dunsyf. cap. 3. Ecclesiast. Hierarch. & ex latere dextro, Microl. cap. 17. & ad ea, Per eundem Dominum nostrum, ut in hac Rubrica. frangit autem super Calicem, ex Radulph. 23. ad cautelam, inquit Hugo Victorin. de Spec. obseru. Miss. lib. 2. cap. 39. & incipit à superiori parte Hostiae, sicuti signum

signum Crucis incipit fieri ab eadem superiori parte.

y *Frangit particulam.*] Tradit *Microl. cap. 17.* Sed quaeritur, vnde praecidenda sit haec particula, a parte superiori, an ab inferiori dimidiata iam Hostiae? ex *Durando cap. 51. num. 7.* conijcio, quod a parte superiori: Ex *praemissarum duorum partium*, ait, in *Pacena coniunctione*, post totam fractionem duo resultant quasi cornua in modum Luna, & illa versus Calicem; ergo de superiori parte fuit praecisa. Accedit expositio mystica Sergij Pape *cap. Triforme. de Consecr. Distinct. 2.* qui in oblata in Calicem missa, corpus Christi, quod resurrexit, designari docet; ergo in parte oblata superiori & nobiliori est designanda: in parte comesta, Christum ambulans super terram, & est pars deposita cum dextera manu: in parte altera, quae referuabatur, ad finem mundi in sepulchris membra Christi quiescentia. Haec ille. Docent denique aperte, a summo Hostiae praecidendam eam esse; *Crassus lib. 2. cap. 4.* & *Petrus Ruz in suo Cerimoniali.* Sed ex Ordine Romano praecidi debet de imo Hostiae. *Qui, Pontifex, de ipsa sancta (in duas partes iam diuisa) quam momorderat (fumendo superiorem partem) ponit in Calicem, id est, partem inferiorem Hostiae, faciens Crucem ter, dicendo: Fiat commixtio, &c.* Haec ibi.

2 *Ter a labio.*] De trina Cruce, & cum verbis *Pax Domini*, mentio

expressa habetur apud *Microl. cap. 17.*

a *Pax Domini, &c.*] Pacis annuntiatio indicatur a *Dionys. cap. 3. Eccles. Hierar. & a sancto Clemente lib. 8. Constitut. Apost. cap. 18.* cui omnis populus respondebat, *Et cum spiritu suo.* Ambrosio tribuit *Hugo Vict. de Offic. Eccles. lib. 2. cap. 11.* Innocentio I. *Gemma lib. 1. cap. 90.* Rabanus autem *lib. 1. in Additione*, tradit, cum particula tangi quatuor latera Calicis; sed vltus obtinuit, quod a labio ad labium fiant Cruces sine tactu.

b *Hec commixtio.*] Habetur in Ordine Romano, & *Microl. cap. 18. & 23.*

c *Agnus Dei.*] Dicitur in *Liturgia sancti Petri* *et. eandemque in Missa post Defunctorum memoriam* precatationem haurit *Duran. lib. 2. cap. 53. ex Concil. Nicano.* Fortasse statuit *Sergius*, quem omnes faciunt auctorem; vt, sicuti in *Liturgia sancti Petri* semel dicebatur, ita deinde ter diceretur, vel vt a Clero & populo cantaretur, vt ait *Baron. anno 701.* putat *Ino Carnot. Sermone de Conuen. nomi & veteris Sacrosancti*, propter trinam portionem Hostiae, ter dici.

In fine dicebatur ter, *Miserere nobis*, vt hodie quoque in Ecclesia S. Ioannis Lateranensis Romae, ex *Albert. de Offic. Missae; & Durandus testatur cap. 52.* postea vero, ex *Innocen. III. lib. 6. cap. 4.* irruentibus varijs persecutionibus coepit vbique ferè dici ter, *Dona nobis pacem.* quod tamen *Ang. Rocca lib. 1. de Campan. cap. 18.* tribuit *Ioanni XXII.*

3 *Tunc manibus iunctis super Altare positus, oculisq. ad Sacramentum intentis, inclinatus dicit secreto, & Domine Iesu Christe, &c. Qua Oratione finita, si est daturus pacem, osculatur Altare in medio, & in sacramentum pacis ei porrectum a ministro iuxta ipsum ad dextram,*

hoc est, in cornu Epistolæ genuflexo, & dicit, ^f Pax tecum. Minister respondet, Et cum spiritu tuo. Si non adsit, qui huiusmodi instrumento pacem recipiat à Celebrante, pax non datur, etiam si illius datio Missæ conueniat: nec osculatur Altare, sed dicta præmissa Oratione, statim subiungit alias Orationes, ut in Ordine Missæ.

d Domine Iesu Christe.] Hæc Oratio pro pace non est apud antiquos. Durand. eam obiter indicat cap. 53. sed habetur in Missali M. S. Vaticano vol. 4743. cum duabus sequentibus.

e Daturus pacem, osculatur, &c.] Refert Durand. ibid. de quibusdam, alijs osculantibus Hostiam, alijs Calicem, alijs Altare; quasi à Christo pacem alijs dandam accipiant prius, & per pacem fiat præparatio ad Communionem & susceptionem Sacramenti unitatis & pacis, ex S. Thom. 3. par. quæst. 83. artic. 4. in corp. quod indicat etiam Dionys. cap. 3. Ecclesiast. Hierarch.

Tabellam verò sacram ad osculum pacis asserit ita dictam, & inductam in usum Baron. anno 45. num. 26. tamquam cautelam contra fraudes, quæ arte diaboli inter se inuicem osculantes irreperant. Per osculum autem datur pax, ex instituto Apostolico; vnde Paul. Rom. 16. 1. Corinth. 16. Salutate vos inuicem in osculo sancto. Verùm hoc loco dari pacem, quamuis Berno de Offic. Missæ cap. 25. Decreto S. Leonis II. factum esse censeat; tamen alij numero plures Innocentio I. id tribuunt, ex Epistola 1. eiusdem cap. 1. ad Decentium, de Consecrat. Distinct. 2.

Pacem. nam idem asserunt Amalar. lib. 3. cap. 32. VValafrid. cap. 22. Macrol. cap. 18. Et cum cessasset Communio populi quotidiana in Missa, vice Communionis Sacramentalis osculum pacis institutum est, ait Innoc. III. lib. 6. cap. 5. sumpto exemplo à Christo, qui in cæna vltima meminit pacis, Pacem meam do vobis, Ioan. 14. quod notauit VVald. Tomo 3. tit. 4. cap. 41. fufius de hac pace agit Albaspin. de Vet. Eccl. rit. lib. 1. Obseruat. 17.

f Pax tecum.] Tradit Ordo Romanus. sed ex August. Sermone 83. de Diuers. Baronius haurit, anno 45. numero 25. Minister autem daturus pacem genuflexit ad dextram Celebrantis, & dicto tertio Agnus Dei, porrigit instrumentum osculandum eidem Celebranti; tum facta genuflexione accedit ad Prælatum, & alios, quibus idem instrumentum porrigit, facta tantum reuerentia post pacem datam vnicuique. Velum quoque adhibebit colori Missæ cõueniens, quo qualibet vice terget illud, antequam alter osculetur, si plures sint Prælati, alias non tergat, nisi Prælatis. Neque verò danda est pax hoc loco cuicumque, sed personæ, seu personis valdè insignibus.

4. Si verò celebret pro Defunctis, non percutit pectus ad Agnus Dei, quia dicit, ^g Dona eis requiem, ^h nec dicit primam Orationem, Domine Iesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis, &c. ⁱ non dat pacem, sed dicit alias duas sequentes Orationes, ^l Domine Iesu Christe fili Dei viui, & ^m Perceptio Corporis tui. Quibus Orationibus dictis, genuflexens

flectens Sacramentum adorat, & se erigens dicit secreto, ⁿ Panem caelestem accipiam, &c. quo dicto, dextra manu accipit de Patena reuerenter ambas partes Hostia, & collocat inter pollicem & indicem sinistrae manus, quibus Patenam inter eundem indicem & medium digitos supponit, & eadem manu sinistra tenens partes huiusmodi super Patenam inter pectus & Calicem, parum inclinatus, dextra tribus vicibus percutit pectus suum, interim etiam tribus vicibus dicens voce aliquantulum eleuata, ^o Domine non sum dignus, & secreto prosequitur, ut intres, &c. Quibus tertio dictis, ex sinistra accipit ambas partes praedictas Hostia inter pollicem & indicem dextrae manus, & cum illa ^p supra Patenam signat seipsum signo Crucis, ita tamen, ut Hostia non egrediatur limites Patena, dicens, ^q Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam meam in vitam aeternam, Amen. & se inclinans, cubitis super Altare positus, ^r reuerenter easdem ambas partes sumit; quibus sumptis, deponit Patenam super Corporale, & erigens se iunctis indicibus & pollicibus, ambas quoque manus ante faciem iungit, & aliquantulum quiescit in meditatione sanctissimi Sacramenti. Deinde depositis manibus dicit secreto, ^s Quid retribuam Domino pro omnibus quae retribuit mihi? & interim discooperit Calicem, genuflectit, surgit, accipit Patenam, inspicit Corporale, colligit fragmenta cum Patena, si quae sint in eo, Patenam quoque diligenter cum pollice & indice dextrae manus super Calicem extergit, & ipsos digitos, ne quid fragmentorum in eis remaneat.

g *Dona eis requiem.*] Habet Hugo Victor. de Spec. Missae lib. 3. c. 37. Quasi inquit, magis Defunctorum quam nostri memores, indulgeri eidem Deum precamur, Alex. Alenf.

h *Nec dicit primam Orationem.*] Ita Durand. lib. 4. cap. 53. quia est de pace, quae non datur in Missa Defunctorum.

i *Non dat pacem.*] Scribit Amalar. lib. 3. cap. 44. & ante eum Alcuin. cap. de Exequijs mortuorum; quia, inquit, indicium est laetitiae, quod non conuenit Missae Defunctorum. Durand. loco proxime citato addit, quiescere iam defunctos in Domino, neque amplius

esse in turbatione hominum. Albaspinus de Vet. ritib. lib. 1. Obseru. 17. probabiliorem affert causam; quia, ait, mortuorum sacra priuata erant, non solemnia, ex Can. 4. Conc. Vafen. II. in solemnibus autem erat Communio populi, & ad eam per pacem praeparatio, quae cessabant in priuatis.

l *Domine Iesu Christe.*] Non ex Ord. Rom. sed ex religiosorum traditione dicitur, ut scribit Microt. cap. 18. & haec secunda Oratio dicitur semper cum sua conclusione. non enim haec res Orationes comprehenduntur sub lege Collectarum, de qua supra par. 1. tit. 7. num. 7. ut in antiquis Missalibus patet.

m *Peraeptio Corporis tui.*] Nullum auctorem hucusque inueni, qui hanc Orationem indicet. eam legi in citato *Missali Vari.* 4743.

n *Panem celestem accipiam.*] Habet *Durand.* cap. 54.

o *Domine non sum dignus.*] Teste *Origen. Homil. 5. in Divers.* erat commune omnibus communicaturis. antiquissimus ergo est ritus.

p *Supra Patenam signat seipsum.*] Docet *Durand.* cap. 54. cupiens se sanctificari, inquit, sicut & Cruce sanctificata fuit Hostia à Sacerdote. Neque in hoc casu moueat Patenam, sed Hostiam tantum, ita tamen, vt non egrediatur limites Patenæ, ne fragmenta cadant extra illam.

q *Corpus Domini nostri, &c.*] Habetur in *lib. 8. Constit. Apostolicarum*

cap. 13. & *lib. Sacrament. S. Greg.* 1 *Reuerenter sumit.*] Tenetur Sacerdos sumere, ex *Can. 8. Apost. & lib. 8. Const. Apost. cap. 20.* quia est Sacrificium, vt ait *S. Thom. 3. par. quest. 82. artic. 4.* lege *Duran. lib. 2. cap. 55.* & tenetur præcisè hoc loco sumere, ex *Conc. Toleran. XII. cap. 5.* & habetur *de Cons. d. 2. Relatum.* Cubitos autem teneat Sacerdos, dum communicat, super Altare, sicut etiam in consecratione; vt initio solido respondeat finis Sacrificij, qui fit in consumptione; item, vt intra aram fiat & consecratio & consumptio Sacrificij; quod plene præstatur eo cubitorum situ.

l *Quid retribuam Domino.*] Leguntur hi versus apud *Durand. cap. 54.* reliqua sunt necessaria, & valde congrua, vt patet.

5 Si verò adsint Hostie consecratae super Corporale posita^a pro alio tempore conseruanda, facta prius genuflexione reponit eas in vas ad hoc ordinatum, & diligenter aduertit, ne aliquod fragmentum, quantumcumque minimum, remaneat super Corporale: quod si fuerit, accuratè reponit in Calicem. Post extersionem Patenæ, iunctis pollicibus & indicibus Calicem dextra manu infra nodum cuppæ accipit, sinistra Patenam, dicens, Calicem salutaris, &c. & signans se^u signo Crucis cum Calice, dicit, Sanguis Domini nostri, &c. & manu sinistra supponens Patenam Calici, stans reuerenter sumit totum Sanguinem cum particula in Calice posita. Quibus sumptis dicit secreto, ^x Quod ore sumpsimus, &c. & super Altare porrigit Calicem ministro in cornu Epistolæ, quo^y vinum fundente, se purificat: deinde^z vino & aqua abluit pollices & indices super Calicem, quos abstergit purificatorio, interim dicens, ^a Corpus tuum Domine quod sumpsimus, &c. abluitionem sumit, & extergit os & Calicem purificatorio: quo facto, purificatorium extendit super Calicem, & desuper Patenam, ac super Patenam paruum pallam; & ^b plicato Corporali, quod reponit in bursam, cooperit Calicem velo, & bursam desuper ponit, & collocat in medio Altaris, ^c vt in principio Missæ.

t. *Pro alio tempore conseruanda.*] Vetus-
tissima consuetudo est, vt propter
infirmorum Communionem, necnon
ob alias causas, Eucharistia asseruetur
in arcula, seu pyxide, *Clem. lib. 8. Const.*
Apost. cap. 13. & *Leo Papa ad Mi-*
chaëlem Imperat. lege Durand. lib. 1.
de Rit. cap. 16. quæ tamen erit mutan-
da de septimo in septimum diem, vt
loquar cum *Synodo Turon. IV. cap. 4.*
De sacrificio verò nihil remanere de-
bet, ait *sanctus Bonauentura 4. di-*
stinct. 12. artic. 1. quest. 3.

u. *Signo Crucis cum Calice.*] Dextra
tantum manu eum moueat, sinistra
Patenam tenens, quam non supponit
Calici, nisi cum eum sumit. De signo
Crucis cum Calice mentio est apud
Durandum cap. 54. sed non de verbis,
Sanguis, &c. reuerenter autem sumit
totum, ter ori admouens Calicem, ait
Durand. ibid. semel, ait *Crassus cum*
Castaldo in sua praxi: sed illud est vsi-
tatius, & ad consumendam speciem
reuerenter aptius. Ille verò modus lo-
quendi, *Accipit infra nodum cuppa*,
non significat aliud diuersum ab eo
quod supra alijs verbis dicitur, *tit. 7.*
num. 5. *Tenens nodum infra cuppam*,
quod *titulo 8. num. 7.* repetitur. sen-
sus enim est: *Accipit nodum cuppæ*
qui est infra. Neque maior est ratio,
vt diuersimodè capiatur Calix in præ-
dictis casibus; imò ad sumendum
Calicem, tutius & commodius tene-
tur nodus Calicis, minùs tutè inter
nodum & pedem illius. *Burchardus*
autem varia phrasi solet dicere, *vt in*
tit. 2. num. 2. & *4.* & *in tit. 3. num. 1.*
ante infimum gradum Altaris, post infi-
num gradum, ad infimum gradum: hoc
est, in plano Cappellæ, item in genu-
flexionibus addit aliquando, *vsque ad*
terram in inclinationibus addit ali-

quando, *profunde*. At sensus auctoris
est, vt altera alteram Rubricam expli-
cet ex identitate actionis seu rationis,
ne igitur hæreas in verbis.

Queritur: An Sacerdos sumens San-
guinem sub altera specie vini plus gra-
tiæ recipiat. Negat *Bellarmin. lib. 4. de*
Euchar. cap. 23. & est communior sen-
tentia. concedit tamen *Suar. disp. 63.*
sect. 4. 5. & 7. cum alijs, posse recipi
maiorē gratiam, si in continuanda
sumptione plures deuotionis actus eli-
ciantur, quod valet etiam in sumptio-
ne particularum quæ supersunt, & à
Celebrante sumuntur, quia ad idem
Sacrificium spectant. Addit præterea
Henriq. cap. 43. num. 3. cum ijs, qui
volunt totum effectum Sacramenti
produci per summptionem primæ spe-
ciei, imò etiam primæ partis speciei
(per summptionem autem intellige de-
glutitionem, cum *Soto distinct. 11.*
quest. 2. artic. 1. & est communis; tunc
enim manducasti) dato casu, quòd su-
mat Hostia à Sacerdote in peccato
mortali, deinde pœniteat, & contritus
sumat Calicem; ex hac summptione Ca-
licis, aiunt, quòd nihil ille Sacramen-
talis effectus sit percepturus. docet
oppositum *Casert. 3. par. quest. 79. ar-*
tic. 1. quem sequitur Suarez, loco citato.
qua in re sententiam tutiorem tu se-
quere; & à peccato caue.

x. *Quod ore sumpsimus.*] Habet *Ord.*
Rom. & Microl. cap. 19.

y. *Vinum fundente.*] Minister defe-
ret ad Altare in cornu Epistolæ ampul-
las in peluicula, quas ministrabit cum
osculis & reuerentijs debitis; & in fi-
ne, relatis ijsdem ad locum suum, ex-
stinguet Cereum pro eleuatione accen-
sum, vt habetur supra *tit. 8. num. 6.*

Vino autem fit purificatio, ex *Inno-*
cent. III. de Celebrat. Missarum cap.

Ex parte. Deceret autem, ut vinum pro purificatione Calicis infusum esset eiusdem saltem quantitatis, qua fuerunt primæ species Sanguinis; alioquin Sacerdos illud saltem intra Calicem circumagat, ut absumantur species; neque extra Altare demittat Calicem, neque digitis labia Calicis seu oris sui detergat, neque digitos lambat. Pius V. in Epistola ad Archiepisc. Taraconen. data die 8. Ianuarij 1571. & relata à Vincentio Sorriano par. 1. monet de prædicta vini ad purificationem adhibenda quantitate; & addit præterea, quòd sumatur ablutio per eandem partem Calicis, per quam Sanguis Christi haustus est. Mirare, quæso, sanctissimi Pontificis, etiam in minimis, diligentiam. Purificationem verò, de qua hoc loco, vocat Perfusionem Innocent. III. lib. 6. c. 8. in eadem notat Durandus cap. 54. Calicem esse bis tantum admouendum ori, non ultra: nam verè stomachum astantibus mouet, pluries quàm ter Sanguinem, & bis purificationem de Calice fugere.

Quid verò, si Celebrans vouisset non bibere vinum? poterit tamen hoc loco vino uti, quia hic virget Ecclesiæ præceptum, Azor. lib. 11. cap. 10. quæst. 7. nec abstemij debent sine vino

purificare Calicem Papa inconstituto, ex Romana praxi.

z *Vino & aqua abluat, &c.*] Vino digitos perfundi scribit S. Thom. 3. par. quæst. 83. artic. 5. ad 10. aqua post vinum efficit etiam, ne purificatorium maculas vini nimium contrahat, & modestiam significat, seu humilitatem, ex Innocent. III. lib. 6. cap. 8. non tamen sumebatur hæc ablutio, sed in locum mundum proieciatur, ex Durand. cap. 55. lib. 4. Vtramque nunc ablutionem sumit Sacerdos, & in medio Altaris. curet autem, ne, dum digitos purificatorio tergit, Corporale commaculet, gutta cadente è digitis, & ideo deponat Calicem extra Corporale, donec digitos absterferit.

a *Corpus tuum Domine.*] Meminit Durand. lib. 6. cap. 77.

b *Plicato Corporali.*] Ita Ordo Romanus, & Honor. in Gemma libro 2. cap. 65. Calicem autem, dum plicat Corporale, collocat Sacerdos versus cornu Epistolæ, ut commodius bursum accipiat, quæ est in cornu Evangelij.

c *Vt in principio Missæ.*] Velum ergo velabit Calicem totum in anteriori parte, sicut initio Missæ: quod non caret mysterio, ut dicemus in Expositione mystica Missæ num. 11.

6 Si qui sunt ^d communicandi in Missa, Sacerdos post sumptionem Sanguinis, antequam se purificet, facta genuflexione ponat particulas consecratas in pyxide, vel, si pauci sint communicandi, super Patenam, nisi à principio posita fuerint in pyxide, seu alio Calice. Interim minister ante eos ^e extendit linteum, seu velum album, & pro eis facit Confessionem, dicens, ^f Confiteor Deo, &c. Tum Sacerdos iterum genuflectit, & manibus iunctis vertens se ad populum in cornu Evangelij, dicit, Misereatur vestri, & Indulgentiam, absolutionem, & remissionem peccatorum vestrorum, &c. & manu dextra facit signum Crucis super eos. Postea genuflectens, accipit manu sinistra pyxidem seu

seu Patenam cum Sacramento, dextra verò sumit unam particulam, quam inter pollicem & indicem tenet aliquantum eleuatam super pyxidem seu Patenam, & conuersus ad communicandos in medio Altaris dicit: *g* Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Deinde dicit: *h* Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea. Quibus verbis tertio repetitus, accedit ad eorum dextram, hoc est, ad latus Epistole, & unicuique *i* porrigit Sacramentum, faciens *l* cum eo signum Crucis super pyxidem, vel Patenam, & *m* simul dicens: Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam in vitam aeternam, Amen. Omnibus communicatis reuertitur ad Altare, nihil dicens: & *n* non dat eis benedictionem, quia illam daturus est in fine Missæ. Si particule posite erant super Corporale, extergit illud cū Patena, & si qua in eo fuerint fragmenta, in Calicem immittit. Deinde dicit secreto: Quod ore sumpsimus Domine, &c. & se purificat, dicens: Corpus tuum Domine quod sumpsimus. & alia facit vt supra. Minister autem dextra manu *o* tenens vas cum vino & aqua, sinistra verò mappulam, aliquantò post Sacerdotem eis porrigit purificationem, & mappulam ad os abstergendum.

d *Communicandi.*] Regulariter hoc loco facienda est Communio, *Amal. Pref. 2. ad lib. de Eccles. Offic. & VValafr. c. 22.* sed hodie, quia plurimi exoptant finem Missæ, & eos tædet expectare alios vt communicent, præsertim si multi sint communicandi, differri solet Communio vsque ad peractâ Missam. Tolerandū videtur, si multi communicent, non autem, si pauci: & ij fortasse priuantur fructu Orationum earum quæ post Communionem dicuntur, vt notat *Microlog. cap. 19.* Ante has Orationes, inquit, communicare non negligant, quicumque earumdem Orationum benedictione foueri desiderant.

Quilibet autem Sacerdos communicare potest, in Missa alios, excepto die Paschatis, quo neque possunt Regulares; & illud placet *Navarro cap. 21. num. 52. in Man. fauet Tridentinum Conc. quod in Missis singulis optat*

stantium Communionem. cuius rei gratia quidam paulò ante Communionem pulsant campanulâ, sed nulla fit auctoritate Maiorum. Celebras autem post sumptionem Sanguinis Calicem palla tegat, antequam alios communicet.

e *Extendit linteum.*] In linteis nitidis accipiebant laici Eucharistiam, maximè mulieres, ex *Aug. Serm. 252. de Tempore*, vbi appellatur linteolum, & linteamen. Dominicale vocabatur hoc linteum, ex *Baron. anno 57. numero 148. de quo est decretum in Conc. Antisiodor. can. 42.* vocat Ordo Romanus Sindonem mundam.

f *Confiteor.*] Antiquiores nihil de his in hoc loco: sed maximè congrunt desumpta ex confessione ante Missam. Et sicut in Missa vno tantum præsentente dicitur, *Misereatur vestri*; ita etiam vno tantum communicaturo dici debet, *vestri, vestris*; quæ cadunt præ-

præterea super alios præsentem Communionem spirituali communicatos.

g. *Ecce Agnus Dei, &c.*] Sumptum est ex Evangelio Ioan. cap. 1. & quadrat ad rem, præsertim cum paulò antè fuerit dictum ter *Agnus Dei*: sed ritus non est antiquus. Teneat autem Celebrans particulam duobus digitis paululum elevatam supra Patenam, seu Pyxidem, ita tamen, ut dextra manus adhaereat Patene, seu Pyxidi, neque nimium elevetur particula super Pyxidem.

h. *Domine non sum dignus, &c.*] Eodem modo fuit additum, ut supra, ex *Origene*, exemplo Celebrantis: & dicitur à Sacerdote totum integrè clara voce, & semper in genere masculino. Quare ritus ille apud quosdam Moniales, quæ dicunt, tacente Sacerdote, *Domine non sum digna*, continet errata duo. Alterum, quòd à Sacerdote non dicitur, contra hanc Rubricam; alterum, quòd mutantur verba à Centurione accepta, & à Rubrica non mutata, contra Bullas Pij V. & Pauli V. qui prohibent mutationem in Missali, & Rituali Romano, in quo expressè dici iubetur pro feminis quoque, *Domine non sum dignus*.

i. *Porrigit Sacramentum.*] Per particulam danda est Communio: non autem cuicumque de populo danda videntur partes illius Hostiæ, quæ fortè referatur post Orationem quadraginta Horarum; quod etiam tenuit sanctus Carolus in *Synodo Diœces. XI.* quia rudiores rotundam potius volunt particulam, alioquin facile patiuntur scandalum: imò *ibidem* iussit, à solo Sacerdote prædictam Hostiam sumi, quod melius esset, post Calicis sumpcionem. In *Ordine Romano* Subdiaconi, & his inferiores, ore, non manu, accipiebant à Celebrante Com-

munionem. Et Concilium Rhotomagensè *can. 2. apud Burchard. lib. 3. cap. 76.* iussit, ut Eucharistia non mittatur à Sacerdote, qui verò communicant, manus in Crucis formam componere debent, ex *Synodo 6. in Trullo can. 102.* In singulis Dominicis, ex *Augustino Epist. 118. ad Iannarium*, vel tertia Dominica (quod nota pro Societatibus sanctissimi Sacramenti) vel summis festiuitatibus, vel ter in anno saltem, ex *Decreto Fabiani Papæ apud Iuon. par. 2. cap. 27.* communicabant, *Gemma lib. 1. cap. 66.* Initio enim laici omnes in singulis Missis communicabant, *Dionys. cap. 3. Eccles. Hierar. & optat*, ut diximus, fieri quoque nunc temporis Concilium Tridentinum, *Sess. 22. cap. 6.*

l. *Cum eo signum Crucis.*] Eo modo quo supra signavit se ipsum Sacerdos, *S. Thom. Opusc. 65. cap. 4.*

m. *Simul dicens: Corpus, &c.*] Dicuntur hæc verba in distributione Eucharistiæ, teste *Alcino de Sabbato sancto.* asserit *Microlog. cap. 18.* dici ex religiosa traditione: sed habentur apud *Ioan. Diac. in Vita sancti Gregorij, & in Concilio Rhotomagens. cap. 2.*

n. *Non dat eis benedictionem.*] Neque etiam in Missis Defunctorum, contra quosdam, qui loquuntur gratis. Sed neque in his Missis distribuenda esset Eucharistia, ut docet *Albasp. de Vet. rit. lib. 1. observ. 14.*

o. Si in fundo Calicis vitæ vini species adhuc reperiantur, sumi poterunt ante vini infusionem in Calicem. & est ritus congruentior.

p. *Tenens vas cum vino & aqua.*] Creditur Christus consecrasse Calicem mixtum vino & aqua, iuxta regulas modestiæ in mensa, & ex *Triden-*

tina sessione 22. cap. 7. vnde & in Calicem infundimus aquam. Chryso-
stomus autem iussit aquam aut pastillum
degustari post Communionem. In Ec-
clesia Occidentali antiquus erat mos
vini aqua mixti, aut aquæ puræ, ad pu-
rificationem. lege *Baronium* anno 403.
Fit autem hæc ablutio oris ad deglu-

tiendam facilius particulam, & ad
humilitatē significandam, vt de ablu-
tione digitorum supra *ex Innoc. III.*
retulimus, quasi memorent commu-
nicati suam indignitatem. item, ne
cum saliuæ aut pituita quidquam Sa-
cramenti excreetur, *ex Palladio in Vi-
ta sancti Ioan. Chrysof.*

7 *Si in Altari remaneant particule in Calice, seu in alio vase vsque ad
finem Missæ, seruentur ea p̄ quæ in Feria quinta Cœnæ Domini præ-
scribuntur circa finem Missæ.*

p̄ *Quæ in Feria quinta.*] Hoc est,
genusflexat Sacerdos quancumque
accedit vel recedit à medio, vel transit
ante Sacramentum in vase reserua-
tum: & cum dicit, *Dominus vobiscum*,
non vertit se ad populum in medio
Altaris, sed paulò prope cornu Euan-
gelij, ne terga vertat Sacramento; & in
fine ibidem dabit benedictionem, non
perficiens circulum: qui neque fit ad
Orate fratres in Parasceue; ergo ne-
que hoc loco eadem de causa. Calix
quoque in hoc casu non erit collo-
candus in medio Altaris, sed à late-
re Euangelij; neque plicabitur Cor-
porale, nisi reposito Sacramento in lo-
cum suum post Missam. Denique,
cum dicit Euangelium sancti Ioannis
in fine Missæ, non signabit Altare, sed
se ipsum tantum, vt Feria quinta in
Cœna Domini suo loco dicemus.

Quid verò agendum sit à Sacerdo-
te, quando fragmenta supersunt, seu

paucæ particule, peracta populi Com-
munionem, dicemus infra, *cum de defe-
ctibus Missæ*, tit. 7. num. 2.

Accidit etiam, quòd purificanda
fit Pyxis intra Missam (qua de re nul-
libi agitur in Ritualibus libris) & eo
casu purificabitur illa ante Calicis
purificationem, collectis nimirum in
eius fundo fragmentis omnibus dili-
gentissimè cum indice dextræ manus;
& cum eodem indice sumi poterunt,
admoto eodem linguæ, vel ad labium
Pyxidis fragmentis deductis, & ore
eidem admoto, ita vt nullum rema-
neat fragmentum. Deinde infundi
potest paululum vini; quo circumacto
intra Pyxidem, & tergente indice, to-
ta pars interior abstergatur; quo hau-
sto, exiccabitur Pyxis interior vnde-
quaque purificatorio. Non debet dein-
de vacua Pyxis tegi velo, sed panno li-
neo. Denique fiunt reliqua de more
pro Calicis purificatione.

8 *In Missa solemni Diaconus stans retrò post Celebrantem, cum in Ora-
tione Dominica dicitur, Et dimitte nobis debita nostræ, facta ibidem
genusflexione, vadit ad dextram Celebrantis, & Subdiaconus circa
finem Orationis Dominica, facta item genusflexione reuertitur ad
Altare, & stans in cornu Epistole porrigit ꝑ Patenam Diacono, qui
eam discooperit, & purificatorio abstergens dat Celebranti, illius*

manum osculando, & quando opus est, ¹ discooperit, & cooperit Calicem, & cum Celebrante adorat. Subdiaconus reddita Patena, & deposito velo quod ab humeris eius pendeat, genuflectit, & descendit retrò post Celebrantem: & cum dicitur, Pax Domini, iterum genuflectens accedit ad sinistram Celebrantis, & simul ^l dicunt, Agnus Dei: deinde facta ibidem Sacramento genuflexione, redit post Celebrantem. Diaconus verò à dextris genuflexus expectat pacem, & cum Celebrans osculatur Altare, ipse se erigens simul osculatur illud extra Corporale, & à Celebrante dicente, Pax tecum, ¹ complexus accipit pacem, ^u sinistris genis sibi inuicem appropinquantibus, & ei respondet, Et cum spiritu tuo. Postea iterum Sacramento in Altari adorato, vertit se ad Subdiaconum retrò post Celebrantem, & similiter dat ei pacem. ^x Subdiaconus accepta pace à Diacono, & facta Altari genuflexione, comitatus ab Acolytho vadit ad Chorum, & ^y dat pacem primo cuiusque ordinis, dignioribus prius, deinde minus dignis, & reuersus ad Altare, facta genuflexione dat pacem Acolytho, qui ipsum comitauerat, qui & alijs Acolythis circa Altare dat pacem: deinde Subdiaconus vadit ad dextram Celebrantis, & quando opus est, discooperit Calicem, ² accipit ampullam vini, & infundit quando Celebrans vult purificare. Diaconus post datam pacem Subdiacono vadit ad librum, & dum Celebrans se communicat, ² stant ipse & Subdiaconus profunde inclinati versus Altare.

q Patenam Diacono.] Dant Patenam per manus in manum Celebrantis, Innoc. III. lib. 6. cap. 1. apparet in Ord. Rom. aliquod vestigium huius ritus, sed per plures manus Patena transibat quàm per duas.

r Discooperit, & cooperit.] Ita Innocen. III. ibid. cap. 2. Diaconi enim est ministerium circa Calicem. Sufficiunt autem reuerentiæ cum genuflexione in Rubrica præscriptæ.

l Dicunt, Agnus Dei.] Percutiant Ministri sibi pectora cum Celebrante, non tamen sinistra posita cum eo super Altare, sed infra pectus eidem pectori admota.

1 Complexus accipit pacem.] De complexu ad pacem dandam Chryf.

Hom. 51. ad Pop. Antioch. Alter alterum amplectitur, inquit, vt vnum multi fiamus.

u Sinistris genis.] Habetur in Carim. Episc. lib. 1. cap. 24. Durandus tradit ad dextram Celebrantis recipi pacem à Diacono, quod & nos obseruamus. A dextris, inquit hæc Rubrica, genuflexus expectat pacem, non autem dextris genis. Per genas sinistras significatur dari pacem è corde, quod ad sinistram vergit; & quod in aduersis etiam cum proximo pax habeatur.

x Subdiaconus accepta pace, &c.] Diaconus dat pacem Subdiacono, & hic alijs eidem quos Diaconus incensauit, Hugo Victorin. de Spec. Miss. obseru. lib. 2. cap. 4. & præterea

terea Acolycho comitanti inclusiuè.
 y *Dat pacem primo.*] Qui dat pacem, nemini inclinatur cui dat pacem, nisi postquam dederit; qui accipit, inclinatur caput danti antè & postquam acceperit, ex *Carimon. Episc. supra.* Item, qui dar dicit, *Pax tecum;* qui recipit respondet, *Et cum spiritu tuo.* amplectunturque se inuicem, & appropinquant genas sinistras, vt dictum est de Celebrante, & Diacono. In vnoquoque deinde ordine primus dat pacem alteri subsequenti, & ille alteri, & sic deinceps vsque ad vltimum eiusdem ordinis, non præmissis inuocationibus, quæ in incensatione tantum fiunt.

Laicis verò datur per instrumentum, de quo supra *num. 3.* osculatum ab eo qui pacem à Celebrante immediatè accepit, in eodem *Carim. Episc.* & vt ibidem dicitur, non nisi stanti pax datur, scilicet cui per osculum datur.

Ordo verò dandi pacem est idem quide incensatione dictus est supra: sed per instrumentum datur laicis singulis, per osculum primo cuiusque ordinis; à Subdiacono illis laicis quos Diaconus incensauit, ab Acolycho laicis alijs. numquam verò à Diacono alicui datur, neque Domino loci, ex Decreto sacre Rituum Congregationis 5. Iuly 1614. neque datur vniquam

cum Patena, vice Tabellæ, seu instrumenti; quam Patenam prohibuit Pius V. in *Epistola ad Archiepiscop. Tarraconen. supra citata, num. 5.*

z *Accipit ampullam vini.*] Vt pro ablutione digitorum in Missa priuata dictum est; neque omittat Subdiaconus osculationes & reuerentias debitas in ministrandis ampullis Celebranti.

a *Stant.*] Si tamen Subdiaconus redierit, quem non debet expectare Celebrans: & eo casu inclinatur stant à verbis, *Domine non sum dignus,* manibus iuhetis ante pectus. Acolythorum alter deferret sine genuflexione ampullas ad Altare cum peluicula, quas porriget sine osculis Subdiacono, & referet ad Credentiam; alter portabit velum paruum de Credentia ad Altare in cornu Euangelij, vt Subdiaconus eo deinde tegat Calicem, vt infra. Si non redierit Subdiaconus, suppleat Acolythus in ministrandis ampullis pro Calicis purificatione: quamuis in meditatione sanctissimi Sacramenti eam poterit Celebrans adhibere moram, qua Subdiaconus ministrare queat ampullas.

Non lauat manus Celebrans, nisi sit Episcopus.

Si adsint ministri cum intorticijs, peracta Communione populi discedant, & ea extinguant.

9 In Missa Pontificali, Assistens accipit & defert pacem, vt ^b in Pontificali habetur. Si in Missa solemnè fiat Communio, omnia seruentur vt supra, sed prius communicet Diaconum & Subdiaconum, deinde alios per ordinem: & Diaconus purificationem eis ministret. Interim à Choro cantatur Antiphona, quæ dicitur ^d Communio.

Vide *Carimon. Episc. lib. 1. c. 24.* Sed quid, si detur Assistens paratus Celebranti? h. accipiet pacem à Celebrante,

& dabit Clero, Diaconus recipiet ante Clerum ab eodem Assistente, & dabit Subdiacono, vt ait *Cyassius lib. 1. c. 50.*

Y 2

b In

b *In Pontificali.*] Hoc est, *Carimon. Episc.* vt aliàs notatum est.

c *Fiat Communio.*] Diaconus, coperto Calice cum Palla, eoque posito paulò vltra medium Corporalis, intra Aram tamen, versus cornu Euangelij, collocat in medio Corporalis Pyxidem. quòd si ea extrahenda sit de Tabernaculo, idem ipse extrahat cum genuflexionibus, antequam extrahat; & postquã extraxerit, genuflexo interim Celebrante, & alijs circa Altare. Diaconus in cornu Epistolæ stans, profundè tamen inclinatus, dicit alta voce, *Confiteor*, manibus iunctis. Celebrans, postquam Diaconus Pyxidem discooperuerit, stat in medio Altaris facie versa ad Diaconũ; Subdiaconus item post Celebrantem stabit; qui, dicto *Confiteor*, eodem loco stans dicit, *Miserereatur*, & *Indulgentiam*, prope medium Altaris, facie item versa ad Diaconum, qui respondebit, *Amen*. Acolythi interea ante medium Altaris in superiori gradu extendunt linteum mundum genuflexi, facie sibi inuicem versa: Diacono verò & Subdiacono ante linteum genuflexis, Celebrans cum debitis genuflexionibus eos communicat, præmissis verbis, *Ecco Agnus Dei*, &c. *Domine non sum dignus*, cum reliquis carimonijs, de quibus supra num. 6. est dictum.

Qui verò gestant intorticia, substituant sibi alios, donec communicent, neque accedant cum intorticijs ad Celebrantem pro Communione.

Dum alios Celebrans communicat, Subdiaconus stat à sinistris Celebrantis, Diaconus in cornu Epistolæ purificationem cum Calice ministrat, ijs scilicet qui de Clero sunt, non laicis, quibus purificationem dabit alter de Clero cum alio vase aut vini, aut aque. Diaconus autem eo casu ad dextram Celebrantis accedit. Neque ministri Patenam teneant sub mento communicantium, quod ad Episcopalem attinet maiestatem.

Sacerdotes cum Stola de collo pendente communicant, ex *Concil. Braccar. III. can. 3.* ante Altare quoque vna cum Leuitis & Clero, laici verò extra Chorum, ex *Concil. Tolet. IV. c. 17.* à quo semper excluduntur, lib. 2. *Apost. Constit. cap. 57.* vt ostendatur honos Cleri à laicis distinctus; & vt Clerus inferuiat diuinis liberius, ait *Carol. Nonar. Episcopus.*

Facta Communionem cum debitis reuerentijs, Diaconus operit Pyxidem, & reponit in locum suum, genuflexo interim Celebrante, & post eum Subdiacono: quibus deinde surgentibus, & reposito Calice in medio Altaris, detectoque, fiunt alia pro purificatione Celebrantis quæ supra sunt dicta.

d *Communio.*] Vide quæ habentur supra par. 1. tit. 13. num. 1. pag. 45.

Quòd si remaneat Sacramentum in Altari, Ministri obseruent, & Diaconus præsertim dicturus *Ite missa est*, quæ supra Celebranti sunt præscripta num. 7.

De Communionem, & Orationibus post Communionem dicendis. XI.

1 Celebrante purificato, dũ Calicem collocat in Altari, e liber Missalis defertur per ministrum ad cornu Epistolæ, & collocatur vt in Introitu. Ipse autem minister genuflectit iuxta cornu Euangelij, v. in principio